

Ledige gravsteder er en vigtig brik i udviklingen af kirkegården

Ledige gravsteder er en udfordring, især hvis der er mange af dem. De giver ekstra arbejde og får kirkegården til at virke lidt øde. Det er fristende at fjerne hækkene for at gøre driften lettere, men det er ikke nødvendigvis den rigtige løsning. I stedet bør man skabe sig et overblik og se på de ledige gravsteder i forhold til kirkegårdens fremtid.

Mange kirkegårde får flere og flere ledige gravsteder. Grundlæggende handler det om, at udbuddet af gravsteder ikke helt passer til nutidens behov. Efterspørgslen på individuelle kistegravsteder falder, fordi de fleste mennesker bliver kremeret. Urnen bliver som oftest sat ned i et urnegravsted eller et anonymt gravanlæg. Samtidig fylder kistegravstederne det meste af kirkegården rent arealmæssigt. Derfor vedrører problemet store dele af kirkegården. I nogle tilfælde gælder udviklingen kun de områder på kirkegården, der er mindre attraktive, f.eks. fordi de ligger langt fra indgangen. Processen kan også være selvforstærkende. Afdelinger med mange ledige gravsteder kan nemt virke lidt øde, og så

har de pårørende ikke lyst til at vælge et gravsted der.

Påvirker drift og udseende

Kirkegården har ansvaret for at pleje de ledige gravsteder, indtil de eventuelt bliver taget i brug igen. Hækkene skal klippes, og perlesten eller bar jord skal holdes rent for ukrudt. Samtidig ligger de ledige gravsteder ofte spredt. Alt i alt gør det plejen besværlig og dyr. De ledige gravsteder belaster dermed økonomien dobbelt ved at give ekstra udgifter og færre indtægter.

Nogle få ledige gravsteder er mest en ulempe for driften og ændrer ikke meget ved kirkegårdens udseende. Når der bliver flere, står man over for et valg: Skal man blive ved med at bruge tid på de ledige gravsteder eller fjerne hækkene og lade arealerne indgå i kirkegårdens parkarealer? Det er fristende at tage hækkene væk og så græs, men det giver »huller« i kirkegårdens traditionelle struktur. Har man mange ledige gravsteder, bliver de mindre stier også ofte nedlagt. Driften bliver lettere, men løsningen er ikke

nødvendigvis optimal. Græsfladerne gør kirkegården mere grøn og parkagtig. Men samtidig bliver strukturen endnu mere slap, og kulturhistoriske værdier kan gå tabt. De aktive gravsteder vil ligge spredt og give større udgifter til transport rundt på kirkegården. Desuden skal man køre uden om gravstederne, når man slår græs.

Overblik nødvendigt

Med andre ord er det ikke nok at se på de ledige gravsteder som en isoleret størrelse. Man bliver nødt til at skabe sig et overblik og se de ledige gravsteder i sammenhæng med kirkegårdens fremtid. En udviklingsplan er et godt redskab, men mindre kan gøre det. Det afgørende er at have et billede af, hvor kirkegården er på vej hen. De centrale spørgsmål er:

- Hvor mange og hvilke typer gravsteder har vi brug for fremover?
- Hvordan fungerer de forskellige områder på kirkegården i dag?
- Hvordan vil vi gerne have kirkegården til at se ud og fungere i fremtiden?

Ofte vil det være en fordel at samle de aktive kistegravsteder i bestemte områder og afvikle i andre områder. Eksempler på aktivt område med næsten fuld belægning (Møgeltonder), afviklingsområde med spredte gravsteder i græs (Vestre Kirkegård, København) og reserveområde med stauder som bunddække (Ulkebøl).

FOTO: CHRISTIAN P. KJØLLER

FOTO: PALLE KRISTOFERSEN

FOTO: LISE SCHMEDES

Hvor mange kistegravsteder vil der f.eks. være brug for de næste fem eller ti år? Er der behov for flere urnegravsteder og/eller kollektive anlæg? Kan vi bruge det ledige areal til at skabe bedre arbejdsmiljø ved at nedlægge smalle gange? Det sammenholdes med, hvor mange ledige gravsteder man har, hvor tæt de ligger, og hvor på kirkegården de er placeret.

Ofte vil det være en fordel at arbejde mod at samle de aktive kistegravsteder i bestemte områder og afvikle i andre områder. De kan så bruges til andre typer gravanlæg eller indgå i kirkegårdens parkarealer. Denne model giver mulighed for at fastholde den traditionelle struktur på nogle dele af kirkegården, mens driften gøres lettere på andre dele ved hjælp af en strategisk indsats.

Tre typer områder

I praksis kan det være en god idé at arbejde med tre typer områder – se skemaet.

Aktive områder er typisk områder, hvor der i dag er relativt få ledige gravsteder. Her samles flest mulige af de nye begravelser og den traditionelle struktur forbliver intakt.

Afviklingsområder er typisk områder, hvor der allerede er mange ledige gravsteder. Områderne kan lukkes for anvisning af nye gravsteder eller lukkes helt inkl. begravelser i de eksisterende gravsteder, hvis reglerne om revideringsplaner giver mulighed for det. Hækkene fjernes, så snart et gravsted bliver ledigt. Driftsmæssigt er den umiddelbare fordel, at man slipper for at pleje mange små stykker jord og klippe hækkene. Omvendt gør de spredte kistegravsteder det lidt mere besværligt at klippe græsset. Arealer kan bruges til andre typer gravanlæg eller indgå i kirkegårdens parkareal.

Reserveområder er mindre områder, der ligger ind mellem de to andre

Type	Status	Behov	Drift og udseende
Aktive områder	Få ledige gravsteder i dag Attraktiv beliggenhed, f.eks. ved kirken eller nær indgangen	Nye begravelser som hovedregel i disse områder Dækker hovedparten af fremtidens behov	Ledige gravsteder ligger klar med hække og perlesten Traditionel struktur bevares
Afviklingsområder	Mange ledige gravsteder i dag Mindre attraktiv beliggenhed, f.eks. langt fra kirken eller i skygge	Lukkes for begravelser og/eller ny-erhvervelser Tilgodeser behov for nye gravanlæg eller indgår i parkarealet	Hækkene fjernes efterhånden, og arealerne sås til med græs Traditionel struktur afløses af ny indretning
Reserveområder	En del ledige gravsteder i dag Måske mindre områder imellem de to andre typer	Nye begravelser kun i særlige tilfælde Skal måske bruges senere	Hække bevares og flader tilplantes evt. med stauder eller buske for at lette driften og holde kirkegården grøn Traditionel struktur bevares så længe, det giver mening ift. mulige behov

Opdeling i tre typer områder kæder ledige gravsteder sammen med kirkegårdens fremtid.

typer. Det er ofte områder, der i dag har en del ledige gravsteder. Som hovedregel anvises ikke nye gravsteder, men hækkene bliver stående, sådan at området nemt kan tages i brug igen. Hække mellem gravstederne kan eventuelt fjernes. Fladerne kan tilplantes med stauder eller buske for at holde kirkegården grøn og gøre plejen lettere. Strukturen fastholdes så længe, som det giver mening i forhold til de mulige fremtidige behov for kistegravsteder.

Beslutningen om at dele området op i forskellige typer områder tages af menighedsrådet i samarbejde med graveren/kirkegårdslederen og gerne i samarbejde med en landskabsarkitekt, der har erfaring på området. Provstiudvalget skal godkende planerne.

Stauder som bunddække

Mange ledige gravsteder med bar jord eller perlesten får nemt kirkegården til at virke lidt tom og øde. Desuden er plejen besværlig. En mulighed er at lade gravstederne fremstå som bede med stauder eller buske. På den måde bliver de ved med at være frodige og værdige ha-

ver, mens kirkegården ændrer form. Planterne kræver naturligvis også pleje. Men opgaven kan være mere overkommelig og tilfredsstillende for medarbejderne end at fjerne ukrudt. Muligheden er især oplagt i reserveområderne. Man kan plante på de enkelte gravsteder eller fjerne sidehække mellem ledige gravsteder og lave lidt større sammenhængende flader med stauder. I 1998-2000 afprøvede Skov & Landskab 25 stauder på 10 kirkegårde. Forsøget viste, at det koster stort set det samme at pleje stauder som at pleje gravsteder med bar jord – set over to år. Lave, hurtigtvoksende stauder, der ikke skal klippes ned, fungerer bedst. Læs mere i Videnblad 4.0-7 til 4.0-11.

Tilde Tvedt, Christian P. Kjøller og Palle Kristoffersen

Kilder

Susanne Guldager, Palle Kristoffersen og Christian P. Kjøller: *Kvalitetsbeskrivelse for drift af kirkegårde, Park- og Landskabsserien nr. 41-2010, Skov & Landskab.*
Katrine Thuesen: *Stauder på kirkegårde, Arbejdsrapport Skov & Landskab nr. 42-2003, Skov & Landskab.*